

Kovács I. Gábor – Takács Árpád

Ángyán Jánosnak, a m. kir. Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Karán a belgyógyászat nyilvános rendes tanárának atipikus családfája és életútleírása¹

Közleményünk része egy nagyobb prozopográfiai kutatásnak, amelyben azt vizsgáljuk, milyen társadalmi körből rekrutálódott a magyar tudáselit csúcspozícióit elfoglaló polgári kori (1848–1944) egyetemi tanárság. Az 1044 professzor családfájának felderítésével azért kezdünk többgenerációs mélységben foglalkozni, mert nem elégedtünk meg azzal az első eredményünkkel, hogy a két világháború közötti korszak egyetemi tanárai (568 fő) a társadalom középrétegeiből származtak: apáik csaknem háromnegyed részben a középosztály különböző szintjeihez, s negyed részben a kispolgári csoportokhoz tartoztak.² Szeretnénk tudni, hogy a magyar társadalomtörténet mélyén milyen mobilitási energiák működtek még a mozdulatlanak vélt időszakokban is. A többlépcsős, fokozatos intellektualizálódás milyen kezdőpontokkal, milyen dinamikával és milyen irányokkal ment végbe a különböző rendi vagy rendies státuszcsoporthoz, etnokulturális, szociokulturális tömböknél, felekezeti-művelődési alakzatoknál a különböző régiókban és az eltérő jogállású autonómiákban. Vizsgálódásunk rendező alapkategóriájának a felekezeti-művelődési alakzatot választottuk.³

1. kép – Ángyán János

Ángyán János családfáját ebben a vonatkozásban nevezhetjük enyhén atipikusnak. Korábban ugyanis például azt állapítottuk meg a 78 két világháború közötti református akadémikus esetében, hogy generációkon át házassági kapcsolatokkal, iskolahasználati szokásrenddel összefűzött, kétségtelenül endogám konfesszionális közösséget alkottak⁴, jellemzően magyar etnikai háttérből jöttek, és apai ágon kétharmad részben nemesi származásúak voltak. A dunántúli és a dunamelléki református egyházkerület területéről származó, egyébként a református felekezeti-művelődési alakzathoz tartozó egyetemi tanárok

¹ Írásunk az NKFIH K128942. számú kutatásának támogatásával készült.

² Felső középosztály: 30,6%; a középosztály törzse: 27,1%; a középosztály alsó szintje: 12,9%; az „új” alkalmazott kispolgárság: 8,1%; „rég” tulajdonos kispolgárság: 12,7%; birtokos parasztság: 5,5%. Kovács – Kende 2011. 191–192.

³ Kovács 2019.

⁴ Kovács – Takács 2018. 314–317.

között viszont jellemzően több az ettől eltérő karakterű családja, mint amit az erdélyi, a tiszántúli és a tiszáninneni egyházkerületből származók között tapasztalhattunk.

Ennek részletesebb taglalására itt ugyan nincs terünk, de Ángyán János családfájának áttekintésénél láthatunk kisebb-nagyobb egyedi sajátosságokat. Az apai ág intellektualizálódása négy generációval korábban, a dédapával kezdődött. A dédapa apja még telkes jobbágyként született a Veszprém közeli Vörösberényben. Ilyen jobbágyi eredetű egyetemi tanárt egyébként viszonylag keveset találtunk.⁵ Nem bizonyítható, de valószínűsíthető, hogy az Ángyánok valamelyik felmenője a török után feleslegessé vált és elszélesztett veszprémi végvári katonaságból telepedett le a szőlőhegyéről híres Vörösberényben.⁶ A dédapát, a tehetséges jobbágyfiút minden bizonnyal a helyi lelkész, a debreceni kollégiumban tanult, s Bázelt is megjárt Bíró László fedezhette fel, s irányította Debrecenbe.⁷ Az ifjú debreceni diák két helyen is szolgált rektorián, hogy a jénai tanulás költségeit összegyűjtse. Jénából hazatérve, diáktársának testvérét, a mezőtúri nemesi származású, Sárospatakon tanult nótárius leányát, Lapis Zsuzsannát vette feleségül. Csaknem negyven évig a veszprémi gyülekezet megbecsült, tudós lelkésze volt. Ő már mind a hét fiát taníttatta a gyönki református gimnáziumban vagy a pápai kollégiumban.⁸ Közülük a nagyapa Pápan tanult, szintén lelkész lett, s szintén nemesi családból házasodott. Egy jómódú, tekintélyes veszprémi polgár, kovácmester lányát, Soós Juliannát vette el. Mindez teljes egészében megfelel annak a mintázatnak, ami a nem nemes családokból indulókat jellemezte. Általában a papi-tanítói pálya révén intellektualizálódtak, s házassági kapcsolatokkal erősen összeshőződtek a kisebb nemesi és papi famíliákkal.

Az 1849-ben született apa már a veszprémi piarista algimnáziumban kezdett tanulni, s csak azután lépett át a pápai református kollégiumba, ahol két évig teológiát hallgatott. Ezután azonban modernebb értelmiségi professziót választott, s 1876-ban orvosi diplomát szerzett. Kitűnő orvos lett, egyetemi magántanárrá habilitáltak, s később mint a fővárosi balparti kórházak igazgatója a nyilvános rendkívüli egyetemi tanári címet is megkapta. Divatos, népszerű és tekintélyes orvosként, modern értelmiségiként lett udvari tanácsos, az Országos Kaszinó tagja, a Ferenc József-rend középkeresztese, s családjának a magyar nemességet is megszerezte. A mobilitási energiák akkumulálásával, a szellemi és a kapcsolati tőkefelhalmozással, a többlépcsős emelkedéssel a jobbágyi státuszából induló Ángyán családnak már csak az utolsó lépés hiányzott, hogy stabilan felső középosztályi pozícióba jusson. Paradox módon ezt a lépést megkönnyítette a református orvos apa atipikus házassága is. Római katolikus, német eredetű, a tisztes iparos mesterségektől indulva néhány generáció alatt megvagyonosodott pesti polgárcsaládba nőszült. Professzorunk anyja így Zettner Aranka lett, akinek apai ági felmenői, az 1700 körül Morvaországban született Jakob Cetnertől kezdve kádármesterek voltak⁹, s időnként borkereskedéssel is foglalkoztak. A 18. század végétől rendre pesti polgárjogot is szereztek. Szintén német, katolikus pesti polgárcsaládokból házasodtak (Strassenreiter, Bock, Schneidt, Toner, Benkert). Ezek a famíliák kocsmárosok, pesti háztulajdonosok, vendéglősök, kávéosok, kávéháztulajdonosok voltak. Nagyszámú gyerekeik közül egyre többet taníttattak vagy adtak férjhez tanult

5 A dunamellékiek között ilyen Csekey István, Csikesz Sándor és Helle Károly.

6 BOROS – MADARÁSZ 2002; HUDI et al. 2002. 513–522.

7 KÖBLÖS – KRÁNITZ 2018. 497.

8 KÁLMÁN 1905; KÖBLÖS 2006.

9 BAUM 2019. 121–126.

férfiakhoz. Szerepet játszottak a terézvárosi közéletben is. Zettner Aranka apja pesti bérháztulajdonos és kápolnai (Heves m.) gőzmalomtulajdonos, megyebizottsági tag volt, anyjának apja pedig bérház- és kávéháztulajdonos, fővárosi virilista és fővárosi bizottsági tag.

Ángyán János pécsi belgyógyász professzor ebből a kettős háttérből jutott – műveltséggel és vagyonnal is megtámogatva – a tudáselit csúcsára. Testvérei is mind felső középosztályi státuszba tartoztak. A több nyelven beszélő, sikeres professzor sokoldalú műveltségének, színes egyéniségének, humanizmusának, nyílt, barátságos modorának kialakulásában szerepet játszott mind apai, mind anyai családjának az öröksége.

Ángyán János

orvos

(Budapest, 1886. április 9. – Pécs, Baranya m., 1969. július 19. A pécsi köztemetőben nyugszik.)

Apai ág

Nemesség: A nemességet és a vörösberényi előnevet az apa, Ángyán Béla kapta (1910. szept. 14.)

Apja: Ángyán Béla (ref., Királyszentistván, Veszprém m., 1849. jún. 17. – Balatonfüred, 1920. jan. 1.), orvos. A középiskolát a veszprémi piarista algimnáziumban kezdte, s a pápai kollégiumban fejezte be. 1868 és 1870 között Pápán teológiát is hallgatott. 1876-ban szerzett Bp.-en orvosi diplomát, 1877-ben sebészi oklevelet. 1876-tól 1884-ig belklinikai gyakornok, majd tanársegéd volt Wagner János (1811–1889) professzor mellett. 1885-ben lett egyetemi magántanár a hasúri betegségek kór- és gyógytanából. Ettől az évtől a bp.-i Rókus Kórház orvosa, 1889-től 1910-ig főorvosa. Közben 1888 januárjától 1889 szeptemberéig az I. sz. Belgyógyászati Klinika helyettes tanára. 1894-től a fővárosi balparti kórházak igazgatója és címzetes nyilvános rendkívüli egyetemi tanár. A járványok kóroktanával és a fertőző betegségekkel foglalkozott. A *Budapesti Orvosegylet Évkönyvének* (1887–1891) és a *Budapesti Orvosi Újságnak* alapító szerkesztője (1903–1908). 1908-tól az állami munkásbiztosítási orvosi tanács elnöke, udvari tanácsos, a Ferenc József-rend középkeresztese, az Országos Kaszinó tagja (1896–1918). 1910-ben nemességet kapott. 1892-ben 1218 Ft, 1912-ben 3581 korona adóval virilis volt Bp.-en. *Testvérei:* 1. Ángyán Etelka (ref., Királyszentistván, 1846 – Csúz, Komárom m., 1882. dec. 12.). Férje Németh Antal kir. járásbírói végrehajtó (Csúz); 2. Ángyán Amália (ref., Királyszentistván –). Férje Leitner Mátyás (evang., 1828 – Bp., 1884. jan. 29.), Bp. józsefvárosi fakereskedő.

Apai nagyapja: Ángyán Mihály (ref., Mezőtúr, Jász-Nagykun-Szolnok m., 1802. szept. 29. – Litér, Veszprém m., 1857. júl. 16.), református lelkész. Apja mellett kezdett tanulni, majd tanulmányait 1820-tól a pápai református kollégiumban folytatta, ahol 1825-ben subscribált¹⁰. 1826-tól 1828-ig a poéták praceptor¹¹ volt a kollégiumban,

¹⁰ Subscribál, tógátus: a Thun Leó-féle 1849 végi oktatási reform, az Entwurf előtt Magyarországon a középiskola utáni felsőfokú/akadémiai képzés a bölcséleti évfolyamokkal kezdődött. A hazai protestáns iskolázásban az a diák, aki subscribált, aláírta, hogy az iskolai közösség (kollégium/líceum) törvényeit magára nézve kötelezőnek ismeri el. Ezzel az aktussal tógátus lett. Ez azt jelentette, hogy megkezdte bölcsészeti, tehát felsőfokú/akadémiai tanulmányait, amelyet jogi és teológiai tanulmányokkal folytathatott s esetleg egyetemi képzéssel fejezhetett be.

¹¹ Praceptor: tanár, a református kollégiumi oktatási rendszerben segédtanár, köztanító, akit a felsőbb évfolyamok legjobbjai közül választottak ki a kisebb diákok tanítására.

egy fél évig pedig *contrascriba*¹². 1829-től 1832-ig Szőnyben rektorkodott. Fél évig Bécsben tartózkodott, majd káplán volt apja mellett (1833–1834). 1834-ben szentelték fel Királyszentistván lelkészének. Itt 1834-től 1854-ig szolgált, végül 1854-től haláláig Litéren. *Testvérei*: 1. Ángyán József (ref., Szeghalom, Békés m., 1801. máj. 2. – ?). Tanítását apja kezdte, majd 1817-től a pápai kollégium diákja volt. 1823-ban subscribált. 1823–24-ben a logicusok és rhetorok¹³ praeceptora, a kollégiumnak *seniora*¹⁴, 1826-ban *praeses/adjunctus*¹⁵ lett. 1826 és 1828 között a gyönki református gimnázium tanára volt; 2. Ángyán Dániel (ref., Szeghalom, 1804. febr. 16. – ?). Apja tanította, 1822-ben pedig a pápai kollégiumban írta alá az iskola törvényeit. Később *nótárius*¹⁶ lett Kenesén. Felesége Koczák Julianna (ref.); 3. Ángyán Lajos (ref., Pápa, 1807. szept. 13. – ?). Apja tanította, majd 1825-ben Pápán az orator osztályba¹⁷ iratkozott be; 4. Ángyán László (ref., Veszprém, 1809. nov. 30. – ?). A gyönki református gimnáziumban tanult (1827-től); 5. Ángyán Sámuel (ref., Veszprém, 1811. aug. 27. – ?). A gyönki református gimnáziumban tanult (1828-tól); 6. Ángyán István (ref., Veszprém, 1813. febr. 8. – Veszprém, 1814. okt. 2.); 7. Ángyán Johanna (ref., Veszprém, 1814. jún. 3. – Veszprém, 1815. febr. 5.); 8. Ángyán Antal (ref., Veszprém, 1817. jún. 12. – Veszprém, 1817. jún. 16.); 9. Ángyán János (1808 k. – ?). 1824-ben Pápán *logicus*.

Apai nagyanyja: nemes Soós Julianna (ref., Veszprém, 1817. febr. 11. – 1884-ben még élt). *Testvérei*: 1. Soós Klára (ref., Veszprém, 1815. ápr. 10. – ?). Férje Jeremiás Lajos (ref., Pátka, Fejér m., 1815. ápr. 24. – Pázmánd, 1873. márc. 18.), református lelkész. Pápán tanult, 1842-ben szentelték fel. Szolgált a Veszprém megyei Nagyacsádon (1842–1846, 1852–1867) és Ajkán (1846–1852), valamint a Fejér megyei Pázmádon (1867–1873); 2. Sós Anna (ref., Veszprém, 1819. jún. 6. – meghalt csecsemőként); 3. Sós Anna (ref., Veszprém, 1820. okt. 4. – ?); 4. Sós Katalin (ref., Veszprém, 1822. okt. 25. – ?); 5. Soós Lajos (ref., Veszprém, 1824. aug. 3. – 1875-ben még élt), ügyvéd. 1838-tól a pápai ref. kollégium gimnáziumának tanulója. 1840-ben ugyanitt subscribált. Később ügyvéd lett.

Apai dédapa I.: Ángyán János (ref., Vörösberény, Veszprém m., 1768. márc. 1. – Veszprém, 1846. jan. 5.), református lelkész. Debrecenben járt gimnáziumba, s 1786-tól ugyanott volt tógátus. 1787 és 1788 években Nádudvaron rektorkodott, 1788-ban visszatért a kollégiumba. 1792-ben a *syntaxisták*¹⁸ praeceptora, 1793–1794-ben helyettes professzor. 1795–1796-ban Hajdúböszörményben rektor. Ezután Jénában tanult (1797–1798). 1798-ban szentelték fel, 1799-től 1807-ig szeghalmi helyettes, majd rendes lelkész a Tiszántúlon. 1807-ben Losoncon (Nógrád m.) professzor, illetve a dunántúli Pápán és Pécselyen (Veszprém m.) helyettes lelkész. 1808-tól 1846-ig a

12 *Contrascriba*: diáktisztviselő, ellenőr, a diákönkormányzat vezetőjének, a seniornak a helyettese.

13 *Logicusok és rhetorok*: a nyolcosztályos gimnázium létrejötte előtt, a hatosztályos latin nagygyimnázium felső osztályának a diákjai.

14 *Senior*: a református kollégiumi típusú iskolákban a diákönkormányzat feje, akit a legkiemelkedőbb végzős diákok közül választottak.

15 *Praeses/adjunctus*: előjáró, a református kollégiumokban a professzor helyettese.

16 *Nótárius*: jegyző, a községek, illetve a mezővárosok írásbeli ügyeit intézte.

17 *Orator osztály*: azonos a rhetorok osztályával.

18 *Syntaxisták*: a latin tanulásában előrehaladott csoport, a gimnázium harmadik osztálya.

veszprémi gyülekezet lelkészeként szolgált. Egyházmegyei (1815–1846) és egyházkerületi (1815–1841) tanácsbíró, egyházmegyei jegyző (1825–1831), majd főjegyző. Pedagógiai írásai és prédikációi több folyóiratban is megjelentek.

Apai dédanya I.: nemes Lapis Zsuzsanna (ref., Mezőtúr, 1782. okt. 28. – ?). Házasságkötés: Mezőtúr, 1800. máj. 9. *Testvérei:* 1. Lapis Mihály (ref., Mezőtúr, 1781. szept. 29. – Mezőtúr, 1802. jún. 27.). Mezőtúron kezdett tanulni, majd 1796-ban Debrecenben subscribált. A jog második évét a pozsonyi kir. jogakadémián végezte (1801); 2. Lapis Katalin (ref., 1785–1785); 3. Lapis Erzsébet (ref.), férje Veres István (ref., Mezőtúr, 1780 – Törökszentmiklós, 1858. szept. 4.). Törökszentmiklói ref. prédikátor, második lelkész (1808–1858). 1796-ban subscribált a debreceni ref. kollégiumban.

Apai dédapa I. apja: Ángyán István (ref., Vörösberény, 1735. ápr. 6. – ?), telkes jobbágy, jelentős szőlőtulajdonnal. Valószínűsíthető, hogy valamelyik felmenője mint a veszprémi várórség török után feleslegessé vált katonája telepedett le Vörösberényben.

Apai dédanya I. apja: nemes Lapis Mihály (ref., Megyaszó, Zemplén m., 1752. okt. 29. – Mezőtúr, 1815. jan. 7.). 1772-ben subscribált a sárospataki református kollégiumban. Pozsonyban is megfordult, ahonnan Mezőtúr város küldöttei nótáriusnak hívták városukba. Ezt a tiszteletet 1780-tól 18 évig töltötte be. 1798-ban tiszteletet letéve esküdt lett. Egy évig főbíró is volt. Nemességét Zemplén megye 1801-ben igazolta.

Apai dédanya I. anyja: Drinóczi Zsuzsanna (ref., 1763 – Mezőtúr, 1801. márc. 15.)

Apai dédapa I. apai nagyapja: Lapis Péter (ref., ? – Megyaszó, 1775. febr. 13.). Nagyapja 1651-ben szerzett nemességet.

Apai dédapa II.: nemes Soós András (meghalt 1875 előtt), tekintélyes veszprémi polgár, kovácsmester. Házassági tanú: a vármegye jegyzője és Veszprém város főjegyzője. A család ősei 1674-ben kaptak címeres levelet.

Apai dédanya II.: Bajnocy Terézia (ref., Veszprém, 1794. márc. 13. – Veszprém, 1875. febr. 6.). Házasságkötés: Veszprém, 1812. jan. 14. *Testvére:* Bajnóczi Sámuel (ref., Veszprém, 1790. nov. 12. – meghalt 1857 előtt), veszprémi könyvkötő mester. 1849 júliusában városi tanácsnokká választották. Felesége Vázsonyi Erzsébet.

Apai dédanya II. apja: Bajnóczi János (ref., 1747 – Veszprém, 1797. jan. 16.), Veszprém város tanácsnoka.

Apai dédanya II. anyja: Juhász Anna (második feleség volt).

Anyai ág

Anyja: hohenaus Zettner Aranka (róm. kat., Pest, 1862. aug. 29. – Bp., 1940. márc. 14.). Házasságkötés: Kápolna, 1884. jún. 9. A Rózsavölgyi és Társa zeneműkereskedő és kiadó cég tulajdonosa. (A vállalkozás cs. és kir. udvari címmel felruházott cég volt.) Kiseb zenei szerzeményei is voltak (például: *Kápolnai emlék, Csárdás zongorára*). A gyászjelentésen használt hohenaus előnév nem nemesi predikátum, csupán a család alsó-ausztriai eredetére utalhat. Nem voltak nemesek. *Testvérei:* 1. Zettner Károly (róm. kat., Pest, Terézváros, 1863. dec. 29. – kisgyerekként meghalt); 2. Zettner Aladár (róm. kat., Pest, Terézváros, 1865. szept. 17. – ?). Családnévét a belügyminiszter engedélyével 1898. november 29-én Zámorira változtatta. Fővárosi hivatalnok, I. oszt. számtiszt. Felesége Richter Antónia; 3. Zettner Károly (róm. kat., Pest, Terézváros, 1867. jún. 13. – kisgyerekként meghalt); 4. Zettner Kálmán (róm. kat.,

Kápolna, 1868. okt. 19. – 1886-ban már nem élt); 5. Zettner Ödön (róm. kat., Kápolna, Heves m., 1870. márc. 11. – ?). A MÁV Igazgatóság IV. ügyoszt.-án MÁV-főfelügyelő és emellett hírlapíró. Első felesége 1903-tól Trubán Mária (róm. kat.), 1921-ben elváltak. Második felesége 1924-től Fritch Katalin (róm. kat.). Harmadik felesége Marián Mária; 6. Zettner Ilona (róm. kat., Kápolna, 1871. dec. 17. – ?). Férje dr. Kontur Béla (róm. kat., 1863 – Bp., 1905. máj. 22.), orvos, Békés megyei földbirtokos; 7. Zettner Szeréna (róm. kat., Kápolna, 1874. jún. 23. – ?). Férje 1900. okt. 25-től Vályi Ernő (Szabadka, 1863. okt. 19. – Bp., 1941. márc. 13.), bp.-i közkórházi főorvos, m. kir. egészségügyi főtanácsos; 8. Zettner György (róm. kat., Kápolna, 1876. ápr. 24. – Kápolna, 1876. júl. 29.); 9. Zettner Károly (róm. kat., Kápolna, 1877. okt. 10. – ?), földhitelintézeti tisztviselő. Felesége 1906-tól Szépligeti Mária (Bp., 1886. szept. 2. – Bp., 1959. jan. 23.); 10. Zettner Ervin (róm. kat., Kápolna, 1879. szept. 26. – Kápolna, 1879. nov. 12.); 11. Zettner Zoltán (róm. kat., Kápolna, 1881. aug. 20. – Bp., 1886. máj. 20.).

Anyai nagypapja: Zettner Károly (róm. kat., Pest, 1837. szept. 9. – Kápolna, 1889. szept. 13.; Bp.-en temették a családi sírboltba.). Az 1862-es és az 1865-ös anyakönyvi adat szerint: machinista/gépész, későbbi gyermekei születésekor gőzmalom-tulajdonos Kápolnán és Pesten háztulajdonos (IX. Ferenc körút 28.). Heves megyei megyebizottsági tag (1871–1889). 1871-es első megválasztásakor az ellenzéki oldalon politizált. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület rendes tagja (1887). *Testvérei:* 1. Zettner Karolin (róm. kat., Pest, Terézváros, 1832. dec. 12. – ?), férje Wildner Alajos zenetanár és karnagy; 2. Zettner Anna (róm. kat., Pest, Terézváros, 1834. ápr. 1. – ?); 3. Zettner Janka (róm. kat., Pest, Terézváros, 1835. máj. 12. – ?), férje Brunner János (róm. kat.) terézvárosi kereskedő ügynök; 4. Zettner Ágoston (róm. kat., Pest, Szentistvánváros, 1839. szept. 22. – ?), felesége Praff Vilma; 5. Zettner Rudolf (róm. kat., Pest, Szentistvánváros, 1841. dec. 25. – ?); 6. Zettner Géza (róm. kat., Pest, Szentistvánváros, 1845. nov. 4. – ?); 7. Zettner Emil (róm. kat., Pest, Szentistvánváros, 1847. máj. 10. – ?); 8. Zettner Adél (róm. kat., Pest, Szentistvánváros, 1850. nov. 13. – ?); 9. Zettner Berta (róm. kat., Pest, Szentistvánváros, 1852 – Újpest, 1898. febr. 20.), férje Vukits József MÁV-felügyelő.

Anyai nagymama: Benkert Eleonora (róm. kat., Pest, 1844. júl. 13. – Bp., 1931. júl. 11.). *Testvérei:* 1. Benkert Károly (róm. kat., Pest, Terézváros, 1842. nov. 22. – fiatalon meghalt); 2. Benkert György (róm. kat., Pest, Terézváros, 1846. ápr. 5. – Vác, 1909. nov. 4.), okleveles gazda. Gömör megyében különböző birtokokat bérelt (Alsófalva Itonhalma pusztája, Rimaszombat Pendeles pusztája). Felesége 1873-tól Schik Ida (róm. kat., Krasznabéltek, Szatmár m., 1847 – Bp., 1895. nov. 19.); 3. Benkert Aloisia (róm. kat., Pest, Terézváros, 1848. máj. 24. – 1869. júl. 19.); 4. Benkert Sarolta (róm. kat., Pest, Belváros, 1854. nov. 3. – 1927. aug. 14.). Férje Szabó János (ref.), bp.-i ügyvéd.

Anyai dédapa I.: Czettner Károly (róm. kat., Pest, 1809. dec. 15. – ?), pesti, terézvárosi vitor magister/kádármester. 1832-ben mint vini questor/borkereskedő szerepel. Pesti polgárjogot szerzett 1837. nov. 20-án. *Testvérei:* 1. Czettner Karolina (róm. kat., Pest, 1798. nov. 22. – ?). Az első feleségtől született. Férje Wolfram Ferenc (róm. kat.). Gyermekei születési anyakönyvei szerint urasági birtok bérlője Litkén (Nógrád m.), majd questor/dardanarius/szatócs Pesten, Terézvárosban. Később nyugalmazott had-

nagyként szerepel; 2. Czettner György (róm. kat., Pest, 1800. ápr. 23. – meghalt kisgyerekként); 3. Czettner Magdolna (róm. kat., Pest, 1801. jún. 17. – ?); 4. Czettner József (róm. kat., Pest, 1803. márc. 2. – ?). A pesti polgárjogot 1828. aug. 11-én mint viator magister/kádármester szerezte. Felesége 1829-től Doleschal Katalin (róm. kat., 1813 – 1862. nov. 9.); 5. Czettner György (róm. kat., Pest, 1804. aug. 23. – ?); 6. Czettner Anna (róm. kat., Pest, 1806. jún. 17. – meghalt gyerekként); 7. Czettner Johanna (róm. kat., Pest, 1808. ápr. 17. – ?) Férje Csernyántzky Lajos (róm. kat.), pesti, terézvárosi kádármester; 8. Czettner Mária (róm. kat., Pest, 1811. szept. 7. – ?) Férje Schrentner János (róm. kat.) Pest, józsefvárosi hortularius/kertész; 9. Czettner Anna (róm. kat., Pest, 1813. júl. 3. – ?). Férje nemes Görög István (róm. kat.), Pest sz. kir. város, majd Sina báró tisztviselője; 10. Czettner Ferenc (róm. kat., Pest, 1815. szept. 30. – ?). Pesti, terézvárosi dardanarius/szatócs, majd tőzsér. Felesége Schäffer Terézia (róm. kat.); 11. Czettner Ede (róm. kat., Pest, 1817. febr. 20. – Bp., 1906. dec. 31.) pesti serarius magister/lakatos mester. Negyven évig a székesfővárosi bizottság választott tagja, 22 évig a VI. kerület elöljárója, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa. Felesége 1850-től Hainz Erzsébet (róm. kat., 1831 – Bp., 1885. jan. 29.).

Anyai dédanya I.: Toner Erzsébet (róm. kat.)

Anyai dédapa I. apja: Czettner Károly (róm. kat., Pest, 1772. nov. 2. – Pest, 1828. jan. 23.), pesti, terézvárosi viator magister/kádármester. Pesti polgárjogot szerzett 1798. máj. 19-én. *Testvérei:* 1. Czettner Jakab (róm. kat., Pest, 1769. jan. 23. – 1841). Római katolikus parókus, 1809-től a Józsefvárosban. Az esztergomi kerületi szentszék ülnöke volt. 1841-es végrendeletében 24 ezer váltóforintnyi atyai örökségét Antal, Károly és Márton nevű testvéreinek gyermekeire hagyta. Szerzett javainak általános örökössévé egy Pesten létesítendő népszerű római katolikus kölcsönkönyvtárat tett meg, az eretnek gonoszság és a szabadelvűek törekvéseinek ellensúlyozására; 2. Czettner Antal (róm. kat., Pest, 1770. márc. 30. – Pest, 1836. jan. 2.), pesti viator magister/kádármester. Pesti polgárjogot szerzett 1792. febr. 25-én. Felesége 1796. szept. 18-tól Jüttner Erzsébet (róm. kat., Pest, 1771. jan. 16. – Pest, 1812. jún. 23.). Jüttner Erzsébetnek a városi magisztrátus által készített inventárában egy lipótvárosi és két terézvárosi ház, egy telek és négy szőlőskert (Promontor, Tótfalu) volt; 3. Czettner Márton (róm. kat., Pest, 1774. nov. 11. – ?), viator magister/kádármester. Pesti polgárjogot szerzett 1799. júl. 13-án; 4. Czettner Pál (róm. kat., Pest, 1777. jan. 24. – ?); 5. Czettner Ferenc (róm. kat., 1780 – ?).

Anyai dédapa I. anyja: Schneidt Johanna (róm. kat., 1773 – Pest, 1824. máj. 31.). Házasságkötés: Pest, Terézváros, 1797. máj. 8. Czettner Károlynak a második felesége volt.

Anyai dédapa I. apai nagyapja: Czettner Jakab (róm. kat., Chvalatitz/Vötau, Morvaország, ma Bítov, Csehország, 1736 – Pest, 1810. febr. 2.), pesti viator magister/kádármester. Morvaországi szülőhelyéről előbb Ráckevére, majd Pestre költözött.

Anyai dédapa I. apai nagyanyja: Pock/Bock Annamária (róm. kat., Pest, 1740. aug. 25. – Pest, 1817. jan. 23.). Házasságkötés: Buda, Felső-Víziváros, 1768. máj. 6.

Anyai dédapa I. apai nagyapjának szülei: Jakob Cetner (róm. kat., Chvalatitz/Vötau, Morvaország, ma Bítov, Csehország, 1700 k. – 1769 k.) és Anna Mária N. (róm. kat., 1705 k. – 1769 után). A Cetner/Czettner/Zettner család az alsó-ausztriai Hohenau an der March vagy a szintén alsó-ausztriai Hohenau in Reinthal településről költözött

a morvaországi Chvalatitzba, ami Vötteau plébániához tartozott. Több nemzedéken át öröklődő foglalkozásuk: Böttcher/bognár/kádár. Nem voltak nemesek.

Anyai dédapa I. apai nagyanyjának szülei: Urban Pok (róm. kat.) pesti lakos és Eva N. (róm. kat.)

Anyai dédapa II.: Benkert György (róm. kat., Pest, 1816. márc. 27. – Bp., 1888. máj. 26.). 1844. január 29-én mint üveges mester szerzett pesti polgárjogot. Gyermekei 1844-es és 1846-os anyakönyvi bejegyzésében is terézvárosi üveges mester. 1848-ban terézvárosi cavearius/kávés, 1852-ben pedig már belvárosi kávés. Az 1873-as lakcímtárban mint földbirtokos és pesti, Király utcai háztulajdonos szerepel. 1887-ben vásárolta meg a Király u. 39. sz. alatti kétemeletes sarokházat. 1888-ban mint kávés és a Király utca 52. szám alatti lakos 384 forint adóval virilista, fővárosi bizottsági tag. A Király utca 52. szám alatt volt a Terézvárosi Nagy Kávéház, amelyet egyszerűen Benkert Kávéháznak is neveztek. Már az 1845. évi pesti útikönyv is megemlíttette híres olasz fagyaltját és tortáját. Később, az 1870-es és 1880-as években itt működött a VI–VII. Kerületi Kör, amit Benkert Klubnak is neveztek, s a terézvárosi politikacsináló polgárság/kispolgárság egyik központja, a képviselőválasztások kampányának bázisa volt. Helyt adott a különböző összejöveleteknek a terézvárosi polgárság rendezvényeinek. *Testvérei:* 1. Benkert Barbara (róm. kat., Pest, Belváros, 1803. dec. 24. – ?); 2. Benkert Alojzia (róm. kat., Pest, 1806. dec. 9. – ?); 3. Benkert Anna (róm. kat., Pest, 1810. jan. 17. – ?). Férje Horváth Sándor (róm. kat.) Pest szab. kir. városnál az árvák atyja, majd a pesti Rókus Kórház gondnoka; 4. Benkert Jozefa (róm. kat., Pest, 1815. márc. 2. – Pest, 1866. szept. 27.). Férje Klenovics György (róm. kat., Pest, 1812. júl. 19. – Bp., 1886. febr. 9.), pesti sacchararius/cukrász mester. 1840-ben cukrászboltot nyitott a Kecskeméti kapunál. 1844. jan. 29-én pesti polgárjogot szerzett. Bp.-i háztulajdonos és később fővárosi bizottsági tag.

Anyai dédanya II.: Strassenreiter Eleonora (róm. kat., Pest, Józsefváros, 1822. okt. 20. – Bp., 1909. ápr. 1.) Házasságkötés: 1842. *Testvérei:* 1. Strassenreiter Anna Maria (róm. kat., Pest, Józsefváros, 1819. szept. 8. – ?); 2. Strassenreiter Magdolna (róm. kat., Pest, Józsefváros, 1825. aug. 29. – meghalt kisgyerekként); 3. Strassenreiter Magdolna (róm. kat., Pest, Terézváros, 1827. ápr. 5. – ?); 4. Strassenreiter Anna (róm. kat., Pest, Terézváros, 1829. ápr. 4. – meghalt kisgyerekként); 5. Strassenreiter Anna (róm. kat., Pest, Terézváros, 1830. ápr. 8. – ?); 6. Strassenreiter Antal (róm. kat., Pest, Terézváros, 1831. máj. 19. – ?); 7. Strassenreiter József (róm. kat., Pest, Terézváros, 1834. ápr. 2. – ?).

Anyai dédapa II. apja: Benkert Ádám (róm. kat.), pesti caupo/kocsmáros.

Anyai dédapa II. anyja: Wagner Barbara (róm. kat.)

Anyai dédanya II. apja: Strassenreiter Mátyás (róm. kat. ? – 1854-ben már nem élt), pesti caupo/fogadás/kocsmáros. 1823-ban mint józsefvárosi háztulajdonos szerzett pesti polgárjogot. Az 1848-as pesti házjegyzék szerint különböző utcákban több ház volt a tulajdonában.

Anyai dédanya II. anyja: Eibel Terézia (róm. kat.)

Saját család

Testvérei:

1. Ángyán Béla (ref., Bp., 1885. márc. 10. – Pécs, 1959. dec. 30.), ügyvéd, politikus, zeneszerző. A bp.-i evangélikus gimnáziumban tanult, a jogot a Budapesti Tudományegyetemen végezte. 1904–1905-ben a berlini egyetem jogi karának hallgatója. 1919 januárjában a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének egyik megszervezője. Bethlen István Nemzeti Egyesülés Pártjának egyik alapítója (1919. febr.). A Tanácsköztársaság kezdetén néhány hétig börtönben volt. Bécsben az Antiboldsevista Comitté tagja, Bethlen István magántitkára. 1922-től a miniszterelnökségi sajtóiroda vezetője. 1927–1931: igazságügy. min. pol. államtitkára, országgyűlési képviselő (1927–1939). Felesége 1912-től Nagy Edit.

2. Ángyán Géza (ref., Bp., 1890. ápr. 1. – Cap Ferrat, Franciaország, 1936. márc. 9.), jogász. Két szemesztert a berlini egyetem jogi karán is hallgatott (1910–1911). Cs. és kir. udvari titkár, a Leipnik-Lundenburgi cukorgyárak Rt. és az osztrák Brown-Boveri Művek Rt. ig. tagja, tart. huszár főhadnagy. Felesége Skene Erzsébet, lovag Skene Richárd és Seybel Augusztia leánya.

3. Ángyán Aranka (róm. kat., Bp., 1891. júl. 5. – 1969-ben még élt), első férje 1910-től 1919-ig Iklódy-Szabó János (Veszprém, 1877. október 27. – Balatonfüred, 1943. máj. 4.) Bécsben, Lipcsében, Genfben folytatott jogi tanulmányokat. Ezt követően Veszprém vm. tb. főszolgabírája lett. 1910-ben munkapárti, 1920-ban kisgazdapárti programmal országgyűlési képviselőnek választották Nagyvásonyban. M. kir. kincstári főtanácsos. (Elváltak.) Második férje tordai Drasche-Lázár Alfréd (Dorog, 1875. június 15. – Meyerhofen, Ausztria, 1949. aug. 28.), flamand eredetű nagyiparos családból származó diplomata, politikus, író. 1910-től a miniszterelnökség tisztviselője, 1913-tól az elnöki osztály, 1914-től 1918-ig a sajtóosztály vezetője. 1918 októberétől ő irányította az önálló magyar külügyminisztérium megszervezését. 1919 márciusáig helyettes államtitkár. A trianoni békediktátum egyik aláírója. 1930-tól az IBUSZ Rt. elnöke.

Felesége: Zsedényi Klára (evang., 1894 – Pécs, 1985. szept. 26. [ref. szertartással temették]).

Házasságkötés: 1916. ápr. 15. Apja: Zsedényi (1875-ig Pfannschmidt) Béla (evang., 1862 – Bp., 1953. dec. 6.), min. tanácsos a földműv. min.-ban, h. államtitkár, a Vaskorona-rend kitüntettetje (1910). Anyja: Huzella Margit (róm. kat., Nagyvárad, 1874. dec. 17. –), Huzella Tivadar (róm. kat., Nagyvárad, 1886. jún. 10. – Göd, 1950. júl. 11.), orvos, biológus, bp.-i tud. egyetemi tanár testvére. A feleség testvérei:

1. Zsedényi Gábor (– Bp., 1979. máj. 7.), ortopéd sebész főorvos Bp.-en. Korábban a pécsi egyetem tanársegédje volt. Felesége 1965-től farkaslaki Hints Mária; 2. Zsedényi Margit (ref., 1904. júl. 24. – Budakalász, 1980. okt. 15.), könyvrestaurátor. Férje: Pándy László (róm. kat., 1898 – Budakalász, 1983. dec. 11.), vegyész mérnök.

Gyermekei:

1. Ángyán András (Bp., 1922. okt. 8. – USA, 1993. jún. 27.), orvos, neuropszichiáter, kandidátus. Felesége Tungly Borbála; 2. Ángyán Klára (1925 – ?), férje Fittler Dezső; 3. Ángyán Hanna (1927 – ?), jog- és államtudományi doktor (1952, pécsi tud. egy.). Férje Krassó Sándor (Pécs, 1929 – 2018-ban még élt), jog- és államtudományi doktor (1951), a KSH pécsi szervezeténél dolgozott, író; 4. Ángyán Zsuzsa (1931 – ?).

Személyes adatok

Vallása: ref.

Közéiskola: bp.-i ág. ev. gimn., I–VIII. oszt., 1895–1903; érettségi ugyanott, 1903. jún. 11.

Felsőfokú tanulmányok Mo.-n: Budapesti Tudományegyetem, Orvostudományi Kar, 1903–1908.

Külföldi tanulmányok, ösztöndíjak: 1911–1912: egyéves állami ösztöndíjjal Berlin (Koch Intézet), Düsseldorf, Strassburg, Párizs, London

Oklevél: Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Kar, orvosdoktor, 1908. szept. 26.

Nyelvismeret: német, angol, francia, latin

Tudományos fokozatok: vérkeringési szervek betegségei magántanára, Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Kar, 1919. szept. 6.; az orvostud. kandidátusa

Nyilvános rendes egy. tanár: pécsi Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Kara, 1923. aug. 25., belgyógyászat

Egyetemi tisztségek: pécsi Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Kara, dékán: 1935–36; rektor: 1943–44; 1947–48-ra és az 1948–49-es tanévre prodékánna választották

Nyugdíj: 1959.

Tudományos, művészeti társulat, egyesület: pécsi Erzsébet Tudományegyetem Tudományos Szöv. Orvosi Szakoszt. elnöke (1929–31); M. Belorvosok Egyesülete alapító tagja, állandó titkára (1930), elnöke; M. Klinikák és Kórházak Szövetségének alelnöke; a M. Orvosok Tuberkulózis és a TBC Gyógyintézetek és Gondozók Egyesületének ig. vál. tagja; Orsz. Orvosszöv. ig. választmányának és a szövetség pécsi fiókjának vál. tagja; M. Orvosok Tuberkulózis Egyesületének elnöke; a Tuberkulózis Elleni Orsz. Szövetség elnöke; Orvosi Továbbképzés Központi Bizottságának tagja és pécsi helyi bizottságának elnöke; a Pécs sz. kir. város Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesületének ügyvezető elnöke (1925)

Külföldi és nemzetközi tudományos társ.: a Nemzetek Szövetségében működő Union Internationale contre la Tuberculose ig. tanácsában Mo. delegáltja (1931)

Szerkesztőségi tagság: a Wiener Archiv für Innere Medizin kiadó bizottságának tagja

Közéleti társaság szerep: Orsz. Kaszinó (1913); Orsz. Stefánia Szöv. pécsi fiókszöv. társlélnöke (1934–); Pécs-környéki Önkéntes Mentőegyesület vál. tagja (1936-ig); M. Orvosok Nemzeti Egyesületének vidéki alelnöke; Csaba Bajtársi Egyesület primus magistere; a pécsi Zenekedvelők Egyesületének elnöke (1930–1936), majd díszelnöke; a Mecsek Egyesület vál. tagja; a pécsi Nemzeti Kaszinó alelnöke; a M. Nemzeti Szöv. Pécs-Baranyai Körének igazgatósági, a M. Vöröskereszt-Egylet pécsi fiókjának vál. tagja; Volt fasori diákok egyesületének alapító tagja.

2. kép – Ángyán János íróasztalánál

Egyházi tisztségek, egyházas szervezetek: pécsi ref. egyh. község presbitere (1934–), a felsőbaranyai ref. egyh. megye tanácsbírája (1934–); a pécsi egyetemi Bethlen Gábor Kör tanárelnöke

Állami testületek, tanácsok: Munkásbiztosítási Orvosi Tanács előadó tagja (1921), jegyzője (1922); a Tbc Elleni Küzdelem Orsz. Bizottságának (1925–) és az Orvosi Továbbképzés Központi Bizottságának (1928–) tagja, az utóbbi helyi bizottságának elnöke (1928–1944); az Orsz. Természettud. Tanács (1930–), az Orsz. Felsőoktatási Tanács (1936–), az Orsz. Közegészségügyi Tanács (1936–) tagja

Politikai szerep: Pécs sz. kir. város that. biz. (1925–1944) és az egészségügyi, valamint az építkezési szakbiz. tagja

Kitüntetések: Bronz Érdemérem, Koronás Arany Érdemkereszt a hadi ékítménnyel, Vöröskereszt Érdemérem, Károly-csapatkereszt, Tóth Lajos-emlékérem (1931), Baranya vm. tb. tisztifőorvosa (1934); Kiváló orvos (1952); Munka Érdemrend ezüst fokozata (1955)

Életút

Ángyán János első tanult felmenője, az apai dédapa 1768-ban jobbágycsaládban született Vörösberényben. A tehetséges ifjú a debreceni református kollégiumban tanult, s a veszprémi gyülekezet tudós lelkésze lett. A nagypapa a pápai református kollégiumi tanulmányok után szintén a Dunántúlon volt lelkész. Két évig az apa, Ángyán Béla is tanult teológiát Pápán, de aztán Budapesten orvosi diplomát szerzett. A Rókus Kórház sebész főorvosa, az Állami Munkásbiztosítási Orvosi Tanács elnöke lett, s az udvari tanácsosi címet is megkapta. Olyan törzsökös pesti polgárcsaládból házasodott, amelynek tagjai a tisztos iparos mesterségektől indulva egy-két generáció alatt pesti bérháztulajdonosok és gőzmalomtulajdonosok lettek.

Ángyán János a budapesti evangélikus gimnáziumi érettségi után már szintén orvosi pályára lépett. A Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Karán utolsó éves hallgatóként lett Pertik professzor kórbonctani intézetének díjtalan (1907. máj. 22.–), majd oklevelének megszerzése után díjas gyakornoka (1908. okt. 28.–). Itt sajátította el a kórleltani szemléletet, a bakteriológia és az epidemológia alapjait. Ezután Jendrassik Ernő tanítványaként a II. sz. Belgyógyászati Klinika díjtalan (1909. júl. 22. –), majd díjas (1910. nov. 3. –), végül tanársegédi címmel díjas gyakornoka lett (1912. júl. 25. –). Jendrassik professzor mellett tanulta meg a fizikális diagnosztika sokrétű alkalmazását. Érdeklődését ő irányította Európa legkitűnőbb intézetei felé. Az 1911/12. tanévben állami ösztöndíjjal tanulmányúton volt Berlinben, Düsseldorfban, Strassburgban, Párizsban és Londonban. Berlinben már 1907 és 1909 között szabadsága idején a közegészségtani intézetben bakteriológiai és szerológiai kiképzést kapott. Később Ernst Grawitz (1860–1911) west-endi kórházi osztályán hematológiában képezte magát. Strassbourgban Karel Frederik Wenckebachnál (1864–1940) kardiológiát, Párizsban Joseph Babinskinál (1857–1932) neurológiát tanult. Londonban Thomas Lewisnél (1881–1945) az elektrokardiográfiát tanulmányozta. 1913. szeptember 1-től a II. sz. Belgyógyászati Klinika II. tanársegéde, 1920. augusztus 31-től I. tanársegéde, 1921. szeptember 27.-től fizetéstelen tanársegéde, 1921. december 24-től pedig adjunktusa. Közben 1914. július 31-én mint tartalékos

főorvos vonult be, s a 3. sz. Hadik-huszárezred orvosaként 1915. februárjáig az orosz harctéren szolgált. 1915 februárjától az év végéig Pflanzner-Baltin hadseregcsoportjában mint higiénikus és a repülő laboratórium vezetője a fertőző betegségek elleni védekezés szervezésével foglalkozott Dorna, Kolomea és Mikulicsin állomáshelyeken. 1916 első felében Máramarosszigeten mint higiénikus bakteriológiai és szerológiai vizsgálóállomást állított fel. Az év második felében a cs. és kir. máramarosszigeti járványkórház vezetését is ellátta. 1916-ban megházasodott, Zsedényi Béla miniszteri tanácsos Klára nevű leányát vette feleségül. 1917-ben Szatmárnémetiben szervezte meg a 7. hadsereg kórházának fertőző osztályát, bakteriológiai és klinikai laboratóriumát.

1918 áprilisától leszereléséig Budapesten a XVI. helyőrségi kórház egyik felülvizsgáló osztályának volt vezető orvosa. Így folytathatta évekre megszakadt tudományos munkásságát és működését a Jendrassik-klinikán is, ahol már 1917 októberében beadta habilitációs kérelmét a vérkeringési szervek betegségei tárgyköréből. Személyi minősültségét a kar november 20-i rendkívüli ülésén tárgyalta. Az előterjesztő Jendrassik Ernő megállapította, hogy „*Ángyán János dr. igazán nagy szorgalmú, tehetséges, nemes törekvű fiatal orvos, akit sajnos a háború már negyedik éve távol tart klinikai működésétől, de azért mégis a klinikai irányban halad tovább (...). Ismerve igen értékes jellemét, ügybuzgalmát, kétségtelen, hogy a békés idők visszatérével tudományos tevékenységet nagy buzgósággal fog kifejteni.*”¹⁹ A kar titkos szavazással (24 igen, 3 nem) megadta az engedélyt az eljárás folytatására. A benyújtott 13 tudományos dolgozat elbírálására Jendrassik Ernő és Bálint Rezső professzorokat kérték fel. Alapos előterjesztésüket csak a kar 1919. február 4-i ülésén tárgyalták. Bálint Rezső legértékesebbnek a habilitációs dolgozatnak megjelölt munkát tartotta, amelyet a londoni University College Hospital Medical School kardiográfiai osztályán készített, igen szép kísérleti berendezéssel, kifogástalan regisztrálással, a tárgy teljes irodalmi ismeretével mutatva be a vagus hatását a szívkamrára. Megemlítette, hogy ezt a dolgozatot máris sokan idézik az irodalomban. Megállapította: „*minden dolgozata meggyőz arról, hogy Ángyán dr. a modern szívpatológia kérdéseiben otthonos, hogy e kérdések vizsgálatát szolgáló metodikát tökéletesen uralja s így e tan kísérleti és klinikai továbbvitelére képes.*”²⁰ Jendrassik professzor véleményében kiemelte, hogy a 13 dolgozat közül hat németül is megjelent. Megállapította, hogy a jelölt tudományos törekvéseit főként a szív beidegzésének fiziológiája és patológiája foglalkoztatja. A kar 21 szavazattal 6 ellenében hozzájárult az eljárás folytatásához. 1919. február 24-én került sor a szóbeli kollokviumra, ahol a kérdezők, Bálint és Jendrassik professzorok elfogadták a jelölt válaszait. A március 4-én megtartott próbaelőadást a kar egyhangúan fogadta el, s Ángyán Jánost magántanárnak nyilvánította. Ezt megerősítésre április 28-án terjesztették fel a Közoktatási Népbiztosságnak. A komün után, augusztus 29-én újra felterjesztették a minisztériumnak, ahol szeptember 6-án megerősítették Ángyán János magántanári minősítését.

1921-ben jelent meg Jendrassik szerkesztésében a *Belorvostani diagnosztika*, amelynek 7 fejezetét Ángyán írta. 1921. február 8-án az igazságügyminiszter a Munkásbiztosítási Orvosi Tanács előadó tagjává, 1922. október 16-án a tanács jegyzőjévé nevezte ki. Jendrassik halála után 1922. február 8-ától 1923. október 9-ig Korányi Sándor felügyeletével helyettesként látta el ezt a tanszéket. Az 1922–23-as tanévben mint adjunktus Herzog Ferenc

¹⁹ MNL OL K 636. 1919-5-86061.

²⁰ MNL OL K 636. 1919-5-86061.

IV. sz. belklinikáján működött. Társszerzője volt a *Belorvostan tankönyve* című kétkötetes munkának (1923). 1923 májusában harmadmagával vett részt a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Karának Belgyógyászati Tanszékére kiírt pályázaton. A kiküldött bizottság tekintetbe véve a bakteriológiával s nagyobb részben a vérkeringéssel kapcsolatos publikációit, valamint Herzog Ferenc és a strassbourgi Wenckebach professzorok ajánlását, alkalmas-

3. kép – Ángyán János előadás közben

nak találta a tanszék ellátására, de a saját nevelésű pályázóval szemben csak második helyen javasolta. A kar azonban 6:5 szótöbbséggel első helyen ajánlotta, s a kormányzó 1923. augusztus 25-én ki is nevezte nyilvános rendes egyetemi tanárnak az V. fizetési osztályba.

Életének tengelyében ezt követően a pécsi egyetem belgyógyászati klinikájának megszervezése állt. A szó igazi értelmében vett közkórházból kemény és szüntelen küzdelemben alakította ki ezt, beleértve a különböző részlegek gondos elhelyezését, a tárgyi feltételeket és a személyi állomány építését. Tekintettel volt a belorvostan differenciálódására, s törekedett arra, hogy a belgyógyászat minden ágában egy-egy tanítványt kiképezzen, illetve bel- és külföldön kiképeztesen. De törekvése volt az is, hogy a belgyógyászatot ezekkel a szakágakkal együtt teljes egységben művelje. Klinikáját a gyógyítás és a megelőző ellátás egysége, a funkcionális integráció jellemezte. Tudományos munkássága különösen a vérkeringési zavarokkal és a tüdőmegbetegedésekkel, kiváltképpen a gümőkórral foglalkozott. 1945 után tevékenységét kiterjesztette a szilikózis vizsgálatokra is, amelyet a Pécs környéki bányászok körében szervezett meg. Ügyvezető elnöke lett Pécs sz. kir. város Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesületének (1925–), rendes tagja a Tbc. Elleni Küzdelem Országos Bizottságának (1925–) és az Orvosi Továbbképzés központi bizottságának (1928). Az utóbbi helyi bizottságának elnöke (1928–1944) volt. Kidolgozta a létesítendő mecseki tüdőbeteg-gyógyintézet orvosi tervét (1930) és a Tbc. elleni küzdelem országos tervét (1934). Mansfeld Gézától átvette az Egyetemi Gyógyszertár felügyeletét (1946 szeptemberig). 1939-ben az OTI (Országos Társadalombiztosító Intézet) szanatórium építése kapcsán nemzetközi példák alapján tuberkulózis tanszék felállítását javasolta. Egyik előkészítője volt az 1940. évi VI. törvénynek, amely először nyilvánította a gümőkór elleni küzdelmet állami feladattá. 1941 szeptemberében meghívták az OTI által építendő Tüdőbeteg Szanatórium építési bizottságba.

Kinevezték több – a minisztérium mellett működő – reprezentatív tanácsba. Az Országos Természettudományi Tanácsnak 1930-ban, az Országos Felsőoktatási Tanácsnak és az Országos Közegészségügyi Tanácsnak 1936-ban lett a tagja. Alelnöke volt a Magyar Klinikák és Kórházak Szövetségének. 1937-ben sikertelenül pályázott a budapesti tudományegyetem II. sz. belgyógyászati tanszékére. A személyes adatok megfelelő rovatainál láthatjuk, hogy élénk tevékenységet fejtett ki orvostársadalmi, ifjúsági, kulturális és tár-

sadalmi egyesületekben és a református egyházban. Mindezt amellelt, hogy heti hét óra előadást tartott belorvostanból és hármhat belorvosi diagnosztikából. Ezen kívül a pécsi irgalmasrendi kórháznak belgyógyász főorvosa volt, és szaktanácsadója a MÁV-nak.

Volt tanítványai emlékezéseikben²¹ arról írnak, hogy elbűvölte őket nyelvtudása és az egész medicinát, az egész kultúrát átfogó műveltsége. Tájékozott volt a szépirodalomban, a zenében és a képzőművészetben is. Meggyőződése volt, hogy egy orvosnak széleskörű műveltséggel kell rendelkeznie. Az *Orvosi Hetilap*ban 1966-ban köszöntőt, 1969-ben és 1979-ben megemlékezést író tanítványainak egyike ezen túl elsősorban azt emelte ki, hogy Ángyán professzor személyiségének legfőbb jellemzője a megrendíthetetlen humanizmus volt: 1943/44. tanévi rektorsága idején is ember volt az embertelenségben. Egy másik tanítvány pedig azt írta, hogy a professzor azok közé tartozott, akiket a „*fasiszmusnak még megperzselni sem sikerült*”. Mindhárom emlékező a zsidótörvények érintetteje volt, s későbbi magas pozíciójuknak is szerepe lehetett abban, hogy Ángyán Jánost a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületében viselt vidéki alelnöki tisztsége és a Csaba Bajtársi Egyesületbeli primus magistersége ellenére nem érték retorziók, sőt az 1947/48. és az 1948/49-es tanévre soron kívül prodekánná választották. 1948-ban az egész magyar tudományos életet és a felsőoktatást drasztikusan átalakító Magyar Tudományos Tanács részére készített, a pécsi orvosi kar összes professzorát cinikus hangnemben káderező ismeretlen ezt írta Ángyán Jánosról: „*Amennyiben a korhatárt 65 évre szállítják le, ő is nyugdíjba kerül. Pártonkívüli, elvtársaink időnként maguk mellé tudják állítani.*”²² Nyugdíjazására azonban a hagyományos 70 éves professzori korhatárt is túllépve csak 73 éves korában, 1959-ben került sor. Sőt, 1951-től a belgyógyászat tanszékvezető egyetemi tanára, a belgyógyászati klinika igazgatója lett. A tudományos minősítési rendszer szovjet típusú átszervezésekor a Tudományos Minősítő Bizottság 1952. július 14-én először ugyan „*eddig munkássága alapján tud. fokozat odaítélésére irányuló kérelmét nem tartotta teljesíthetőnek*”²³, később azonban mégis megkapta a kandidátusi fokozatot. 1952-ben megkapta a Kiváló Orvos elismerést, 1955-ben pedig a Munka Érdemrend ezüst fokozatát. A nyolcvanadik születésnapja alkalmából írott köszöntőkből az is kiderül, hogy még mindig praktizált, vezette a szakorvosi bizottságot, s változatlanul ellátta államvasúti szaktanácsadói teendőit. Működésének érdemét a méltatók abban látták, hogy tovább plántálta a Jendrassik-iskola legjobb hagyományait, a klasszikus és a modern metodika ötvözését.

RÖVIDÍTÉSEK

ág. ev.	ágostai evangélikus
biz.	bizottság
Bp.	Budapest
cs. és kir.	császári és királyi
Egy./egy.	Egyetem/egyetem/egyetemi
egyh.	egyház/egyházi
evang.	evangélikus

21 BARTA 1969; BURGER 1986; FARÁDI 1979; TRENCSENI 1966.

22 AKADÉMIAI LT. I. MTT 1/10.

23 AKADÉMIAI LT. VII. TMB 2607/1952.

gimn.	gimnázium
ig.	igazgató/igazgatósági
k.	körül
kir.	királyi
m.	magyar, megye
m. kir.	magyar királyi
min.	miniszter, minisztérium
Mo.	Magyarország
orsz.	országos
oszt.	osztály
r.	rendes
ref.	református
róm. kat.	római katolikus
sz.	számú
sz. kir.	szabad királyi
szöv.	Szövetség/Szövetkezet
Társ.	Társulat, Társaság
tart.	tartalékos
tb.	tiszteletbeli
that.	törvényhatósági
tud.	tudomány
tud. egy.	tudományegyetem
uott	ugyanott
vál.	választott, választmányi
vm.	vármegye

KÉPJEGYZÉK

1. kép Ángyán János. EKTK Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény Archív Fotógyűjtemény.
2. kép Ángyán János íróasztalánál. EKTK Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény Archív Fotógyűjtemény.
3. kép Ángyán János előadás közben. EKTK Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény Archív Fotógyűjtemény.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Akadémiai Lt.	Akadémiai Levéltár
I. MTT	Magyar Tudományos Tanács
VII. TMB	Tudományos Minősítő Bizottság

MNL OL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
K 636 Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, Egyetemi Ügyosztály,
Egyetemek, főiskolák és tudományok intézetek (1919–1944)

IRODALOM

- BARTA 1969 BARTA Imre: Búcsú Ángyán János professzortól. *Orvosi Hetilap* 110. (1969):35. 2017–2018.
- BAUM 2019 BAUM, Herman: *Bürger-Familien in Buda-Pest und Miskolc*. Norderstedt, 2019.
- BOROS – MADARÁSZ 2002 BOROS István – MADARÁSZ Lajos: *Veszprém vármegye összeírásai 1696, 1715, 1720*. Veszprém, 2002. (Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 17.)
- BURGER 1986 BURGER Tibor: Ángyán János születésének centenáriuma. *Orvosi Hetilap* 127. (1986):36. 2201–2202.
- FARÁDI 1979 FARÁDI László: Ángyán János emlékezete. *Orvosi Hetilap* 120. (1979):46. 2809–2811.
- HUDI et al 2002 *Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból. A Dunántúli Egyházkerület 1774-ben*. Szerk. HUDI József – JAKAB Réka – KONCZ Pál – KÖBLÖS József – KRÁNITZ Zsolt – MEZEI Zsolt. Pápa, 2002. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 5.)
- KÁLMÁN 1905 KÁLMÁN Dezső: *A Gyönki Ev. Ref. Gymnasion története 1806–1900*. Szekszárd, 1905.
- KOVÁCS – KENDE 2011 KOVÁCS I. Gábor – KENDE Gábor: A két világháború közötti egyetemi tanárok rekrutációja és a középrétegek hierarchiája a társadalmi rangcímrendszer szerint a dualizmus kori Magyarországon. In: KOVÁCS I. Gábor: *Elitek és iskolák, felekezetek és etnikumok*. Budapest, 2011. 99–198.
- KOVÁCS – TAKÁCS 2018 KOVÁCS I. Gábor – TAKÁCS Árpád: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai a két világháború közötti magyar tudáselitben I. A protestáns felekezeti-művelődési alakzatokhoz tartozók ösfái*. Budapest, 2018. 11–12.
- KOVÁCS 2019 KOVÁCS I. Gábor: Felekezeti-művelődési alakzatok és a magyarországi polgári korszak (1848–1944) tudáselitje. *Magyar Tudomány* 180. (2019):6. 804–812.
- KÖBLÖS 2006 KÖBLÖS József: *A pápai református kollégium diákjai 1585–1861*. Pápa, 2006. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai, Forrásközlések 9.)

- KÖBLÖS – KRÁNITZ 2018   KÖBLÖS József – KRÁNITZ Zsolt: *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai III/1. 1761–1849.* Pápa, 2018. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések 15–16.)
- SZABÓ 1940   SZABÓ Pál: *A m. kir. Erzsébet Tudományegyetem és irodalmi munkássága.* Pécs, 1940. 6–13.
- TRENCSÉNI 1966   TRENCSÉNI Tibor: Köszöntés. Ángyán János 80 éves. *Orvosi Hetilap* 107. (1966):15. 701.